

Sis sèries televisives, vistes des del(s) feminisme(s)

Ignasi Franch

Tot i la reducció d'audiències generalitzada, derivada de l'aparició de desenes de nous canals i del consum d'audiovisuals a través d'Internet, la televisió segueix sent un espai privilegiat d'accés de difusió d'ideologia per una audiència massiva. En els darrers temps, fins i tot, amb una renovada legitimitat cultural. Per a comentaristes com el crític J. J. Vargas ('Los héroes están muertos'), 'Los Soprano', 'The wire' o 'Breaking bad' són considerades una mena d'alta cultura popular.

En aquest context d'apreciació artística, i des de la crítica feminista, l'editorial [Txalaparta](#) edita el volum col·lectiu '[Vírgenes católicas, putas recalcitrantes](#)'. Cinc autores examinen diversos productes televisius a la cerca de senyals de misogínia o de masclismes, però també d'elements esperançadors, d'espais reservats a altres feminitats (o masculinitats) diferents dels rols preestablerts. En cadascun dels capítols, Katixa Agirre, Iratxe Fresneda, Josebe Iturrioz, Irati Jimenez i Itziar Ziga assagen aproximacions diferents, però sempre en primera persona i sempre disposades a entrar en la batalla de les idees. A través de l'anàlisi, i de provocacions puntuals, reparteixen més d'un cop de puny verbal.

Uns expedients que no podien classificar com a X

"No sex in the X", escriu Irati Jiménez sobre 'Expediente X', la mítica sèrie de conspiracions i alienígenes. La protagonitzen dos agents de l'FBI, Fox Mulder i Dana Scully, poc inclinats a

materialitzar genitalment el seu amor. Ambdós van exemplificar una norma de les ficcions televisives: estirar, més enllà de qualsevol versemblança, la tensió romàntica establerta entre una parella. El model va crear escola entre les sèries d'investigacions criminals: ho demostren 'Castle', 'Bones' o 'El mentalista', sempre resolts amb casaments i l'ocultació del fet sexual fins i tot dins del matrimoni. L'amor romàntic ven i, a les telesèries, fins i tot les policies (o antropòlogues) més independents desitgen un anell de compromís.

"Em rebel·lava i em rebel·lo davant d'aquella noia. La dona enamorada que no folla, li diu al noi "vés amb compte!" i mai es protagonista de la seva pròpia vida", escriu Jiménez. L'autora ridiculitza la vehiculació de l'amor reduïda a dos "adults fent-se ditets" i critica l'asimètrica manera de gestionar la relació: en 202 capítols, ella s'allitava amb un sol home (que posteriorment, com en un càstig moralista, l'intentava assassinar); ell, tot i una addicció al treball que fregava la paròdia involuntària, tenia diverses aventures. A més, l'agent Scully, estèril, va viure un embaràs miraculós al més pur estil de la Maria cristiana. El puritanisme impositat, orientat a no molestar unes cadenes de televisió porugues i els 'lobbys' d'espectadors puritans, arriba així a un grau de desterrament del fet sexual més propi del Hollywood dels anys 30 i 50.

Les pallisses apoderadores de 'Buffy Cazavampiros'

Amb el seu aspecte d'animadora d'institut estatunidenc, Sarah Michelle Gellar va protagonitzar durant set anys 'Buffy Cazavampiros'. El seu personatge partia de la inversió d'un dels arquetipus bàsics del cinema de terror: la dona que fuig d'una amenaça i projecta indefensió. Buffy, en canvi, no gira cua sinó que colpeja els vampirs als quals s'enfronta. Josebe Iturrioz ofereix un repàs d'aquesta producció, temporada per temporada. I s'inclina per valorar positivament aquesta noia que fa ús de la força i l'agilitat per superar els perills... encara que les heroïnes d'acció sovint esdevinguin figures carregades de fetitxisme, destinades a ser observades des d'un voyeurisme morbós.

"És evident el gust que em pot produir veure una bruixa lesbiana, posada de màgia fins a les celles, torturant un 'tio' que s'havia carregat la seva xicota", escriu Iturrioz. Però potser el més destacable de 'Buffy Cazavampiros' no és l'apoderament a través de la violència. Ni tan sols que les relacions de la protagonista amb els seus amants tinguin espurnes de BDSM on, a més, la dona juga un paper actiu i no passiu. Al final, el més cridaner de la sèrie, si l'observem en clau de gènere, és com el poder acostuma a estar en mans de dones (tant de Buffy, de la seva companya Willow) i com s'acaba configurant una mena d'assemblea que col·lectivitza la tasca (femenina, heroica, oberta al sacrifici però no necessàriament sacrificial) de protecció del món. Potser hi va influir que, com explica Iturrioz, el creador de l'obra sigui fill d'una professora feminista.

Sexe poruc a Nova York

Itziar Ziga, responsables de 'Malditas' o 'Devenir perra', centra el seu estudi en 'Sexo en Nueva

York'. L'elecció d'aquesta sèrie és particular. L'autora basca comenta les contradiccions que provoca observar, des de l'esquerra, una ficció d'anhel de prínceps blaus i sabates de 2.000 dòlars. Però aquest és el revers d'un anvers: una sèrie longeva protagonitzada per quatre dones i l'amistat que mantenen, pel seu hedonisme desacomplexat. És lliure, però, aquest hedonisme? I no parlem dels límits que marca el poder adquisitiu de béns en el mercat, sinó d'afers molt més íntims.

Al seu article, Ziga inclou estadístiques de les relacions sexuals dels quatre personatges principals. I torna a constatar les estretors de la visió de la sexualitat en el 'mainstream', a l'hora de representar-la visualment, d'al·ludir-hi verbalment, fins i tot de concebre-la. Si 'Expediente X' tractava d'amors virginals (i de naixements per partenogènesi), 'Sexo en Nueva York' parla, per exemple, d'una dona que necessita l'estimulació del clítoris per experimentar orgasmes però que no es toca (ni tampoc li toquen) aquesta part del cos. L'assagista es mostra abatuda davant una aparent celebració de la feminitat que pren la forma de coits on la dona (es digui Carrie, Miranda o Charlotte) "està a sota, tan passiva com una gata morta". I, per aquest motiu, valora encara més el tarannà excepcional d'una de les quatre protagonistes, Samantha. "Només ella mereix protagonitzar una sèrie que s'anomeni 'Sexo en Nueva York', per les altres tres hagués estat més apropiat 'Sexe missioner a Nova York' o 'Idil·li a Nova York'", afirma.

'Mad men': tranquil·litzar les consciències amb masclisme 'retro'

En una absurda eufòria derivada de la presidència de Barack Obama, durant un temps s'havia elevat un discurs ple de cofoisme: els Estats Units eren, finalment, una societat postracial. Però ni l'elecció d'un president de pell negra ni el triomf als Oscar de '12 años de esclavitud' no poden silenciar els múltiples casos de brutalitat policial racista. Segons Katixa Agirre, la contemplació de 'Mad men' pot afavorir un miratge similar de societat postfeminista, proporciona un espai de confort: l'espectador pot contemplar el masclisme dels anys 60 des del sofà de casa i, alhora, pot ser autocomplaent amb les seves conductes i les de la societat en què viu.

El món de 'Mad men' és tan durament androcèntric que, en comparació, els avenços parcials del feminisme poden adquirir l'aparença de "victòria ja aconseguida". Dependrà de la sensibilitat de l'audiència. És un passat observat des del present que també pot suscitar preguntes desassossegants: la societat ha millorat tant com per observar aquest món de ficció des de la superioritat? I aquí el sexisme s'encreua amb altres aspectes. Perquè potser és l'individualisme rabiós el que caracteritza les dues figures en què se centra Agirre: Peggy Olson i Don Draper, als quals titlla d'heroïna i heroi postfeministes, respectivament. Representen la superació individual i no la causa col·lectiva de la dona, la sensibilitat puntual amb què s'humanitza el mascle misogin.

Detectius gèlides a 'Forbrydelsen' i 'Broen'

Especialista en audiovisuals escandinaus, Iratxe Fresneda centra la seva anàlisi en dues sèries policíiques produïdes al nord d'Europa. Ambdues estan protagonitzades per dones policia que recorden l'habitual investigador obsessiu amb la resolució de casos, indiferent davant les convencions socials, l'alimentació o el descans. L'estereotip masculí acaba sent, com en tantes altres ocasions, el referent per defecte. I Sarah, la protagonista de 'Forbrydelsen' (inspiració del corresponent 'remake' estatunidenc, 'The killing'), és un detectiu més disposat a enterrar la seva vida personal (i a desatendre la seva maternitat).

Saga, personatge principal de 'Broen', té algunes particularitats, alguns aspectes diferenciats. Però Fresneda critica l'arquitectura caractereològica d'amddues propostes, que considera marcades per la mirada masculina dels seus creadors. L'estudiosa mostra la tristor que li provoquen les dues investigadores, que han esdevingut "única i exclusivament forces de treball en constant demostració de la nostra vàlua". En aquest aspecte, sembla anar més enllà de la crítica a la reproducció d'estereotips androcèntrics en ficcions protagonitzades per dones, i també de la recepció emocional d'aquestes obres. Apareix la necessitat del bon viure i la resistència a deixar-se arrossegar per la lògica neoliberal de la competitivitat en el camp laboral, tradicionalment associada amb el món masculí.